МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
“_____” _____ 2023 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ **Прокопчук О.Т.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Основи організації та перспективи розвитку страхування життя в Україні

Виконала – студентка 2 курсу, групи 22 м-ф освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Вовчанська Анастасія Василівна

Науковий керівник – д.е.н., професор
Непочатенко Олена Олександрівна

Умань – 2023

Реферат

на кваліфікаційну роботу магістра «Основи організації та перспективи розвитку страхування життя в Україні»

студентки факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва
(спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»)

Вовчанська Анастасія Василівна

Страхування життя в сучасному світі є специфічною галуззю, що, з одного боку, забезпечує задоволення широкого спектру потреб клієнтів, зокрема накопичення коштів, отримання інвестиційного прибутку, пенсійне забезпечення, медичне обслуговування, оплата освіти дітей та ін. Різновиди визначених страхових послуг пов'язані з можливістю виникнення ризикових подій, що можуть впливати на життя, здоров'я та працездатність осіб. З іншого – це потужний ринковий механізм інвестування національної економіки.

В даній роботі, яка складається з трьох розділів, використано теоретичний матеріал із сучасних навчальних посібників, наукових статей та інших праць провідних науковців. Загальний об'єм роботи складає 55 сторінок, основний текст розміщений на 50 сторінках. Робота містить 15 рисунків, 3 таблиці, а також 1 додаток. Кількість використаних джерел становить 50 наукових праці та Інтернет-ресрсів.

Мета написання кваліфікаційної роботи магістра – систематизація теоретичних та практичних засад розвитку страхування життя в Україні, а також визначення проблем та окреслення перспектив розвитку останнього.

В першому розділі розглянуто теоретичні основи організації страхування життя.

В другому розділі здійснено оцінку розвитку страхування життя в Україні.

В третьому розділі окреслено перспективи розвитку страхування життя в Україні.

Анотація

Кваліфікаційна робота магістра присвячена дослідженню теоретичних та практичних засад розвитку страхування життя в Україні, а також визначення проблем та окреслення перспектив розвитку останнього.

Ключові слова: страхування, страхування життя, страховик, страхувальник, ринок страхування життя.

The summary

The master's qualification work is devoted to the study of the theoretical and practical foundations of the development of life insurance in Ukraine, as well as the identification of problems and the outline of prospects for the latter's development.

Keywords: insurance, life insurance, insurer, insured, life insurance market..

ЗМІСТ

ВСТУП ……. 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ……..... 6

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ……..... 15

2.1 Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку ринку страхування життя в загальній структурі страхового ринку України …….. 15

2.2 Динаміка розвитку страхування життя в Україні за період 2018-2022 рр. …….. 21

2.3 Страхові компанії на ринку страхування життя …….. 30

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ……..……..…….. 37

ВИСНОВКИ……... 45

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 51

ДОДАТКИ……... 54

ВСТУП

Невід'ємною складовою сучасної економічної системи є страхування, яке забезпечує економічну стабільність і безпеку, розвиток підприємництва, високий рівень життя населення, реалізацію державної соціальної політики, ефективний захист від численних природних, техногенних та інших ризиків.

Страхування життя належить до стратегічно важливої складової страхового захисту населення країни. Воно забезпечує довготермінові інвестиції в економіку, вирішує частину соціальних проблем суспільства, а також поєднує в собі можливість отримання громадянами належного страхового захисту від існуючих ризиків. Створення сприятливих умов для функціонування ринку страхування життя в Україні є надзвичайно важливим питанням, котре вимагає глибокого наукового вивчення та послідовних практичних дій з боку держави, страхових організацій і суспільства в цілому.

Ринкові засади господарювання зумовлюють об'єктивну потребу у захисті всіх суб'єктів ринку. Ступінь усвідомлення такої потреби та можливості реального її задоволення характеризують соціально-економічний рівень розвитку держави, свідчать про рівень захищеності її юридичних і фізичних осіб.

Водночас слід зазначити, що в Україні страхування життя поки не отримало відповідної оцінки та значущості як стратегічного напряму, що забезпечує фінансування довгострокових проектів вітчизняної економіки, а отже сприяє подальшому розвитку країни. Потребує подальшого дослідження вітчизняний ринок страхування життя, коло проблем, котрі стримують його розвиток та визначення шляхів ефективного функціонування ринку в умовах світової фінансової кризи.

Страхування життя – це важлива галузь страхового ринку, яка забезпечує значну частину довгострокових інвестицій в національну економіку та сприяє підвищенню її конкурентоспроможності. Тому ринок страхування життя кожної країни є своєрідним індикатором розвитку економіки, підприємництва,

інвестиційного ринку цієї держави. В Україні ринок страхування життя перебуває лише на етапі становлення.

Дослідженню теоретико-методологічних засад зі страхування життя, присвячені праці вітчизняних та закордонних науковців: Т. Артюх, Є. Андрієвський, В. Базилевич, Н. Внукова, О. Гаманкова, О. Залєтов, В. Командовська, В. Серебровський, Л. Лондар, М. Мних, Т. Татаріна, Н. Ткаченко, Я. Шумелда, Т. Яворська М. Туган-Барановський, А. Манес, О. Фарат, Ф. Хенке, В. Шахов та ін. Проте слід зауважити, що питання активізації страхування життя залишаються недостатньо розкритим.

Теоретико-методологічною базою дослідження є загальні законодавчі та нормативні акти , що стосуються провадження страхової діяльності, навчальна та наукова література з основ страхування, матеріали науково-практичних конференцій, довідкова та періодична література, дані офіційної статистики.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Найдорожчим та найціннішим для кожної людини є її власне життя, життя, здоров'я рідних та близьких. У процесі свого розвитку та пізнання навколишнього світу людина навчилася управляти практично усім, але є ситуації, в яких людина безсила щось змінити. Водночас є такі моменти, в яких далекоглядність самої людини матиме вагоме значення.

Багатогранний світовий досвід свідчить про існування важливого напряму захисту громадян від настання раптових, неочікуваних, несприятливих і навіть фатальних подій, яким виступає страхування життя. Страхування життя дозволяє вирішити низку проблем, які пов'язані з втратою засобів до існування, з тимчасовою або повною втратою працездатності; досягненням пенсійного віку, хворобою тощо. Переважна більшість громадян не має можливості самостійно компенсувати такі непередбачені витрати. І саме тоді на допомогу приходять страхові організації, послуги яких дозволяють за порівняно невелику плату у вигляді страхових платежів, що сплачуються упродовж визначеного періоду, розраховувати на відчутну і швидку компенсацію непередбачених вищезазначених витрат.

На нашу думку, саме від глибини дослідження сутності страхування життя, його технічної організації та правової основи залежить ефективність страхового захисту громадян країни в цілому, адже саме страхування життя сприяє вирішенню проблем соціального характеру захисту населення.

В країнах з ринковою економікою, страхування життя є одним із пріоритетних елементів соціальної системи країни, що дозволяє успішно вирішувати багато суспільних проблем, задовольняти потреби юридичних і фізичних осіб у гарантуванні страхового захисту їх економічних інтересів. Місце страхування життя на ринку страхових послуг зображено на рис. 1.1.



Рис. 1.1. Структура ринку страхових послуг
Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [8-10; 14].

З рис. 1.1 видно, що послуги зі страхування життя є доступним інструментом, який забезпечує зазначені гарантії, а саме: активізацію нарощення заощаджень населення країни, відшкодування втрат доходів у зв'язку зі втратою здоров'я, смертю члена родини, організацію надання медичної допомоги тощо. З вищевикладеного уже можна зазначити, що страхування життя синтезує страховий захист від існуючих ризиків та можливість заощадження коштів.

В науковій, практичній літературі не існує єдиного визначення дефініції «страхування життя», оскільки кожен науковець трактує його по-своєму.

Авербух О.К. бачить у страхуванні життя фактор народного заощадження [1]. Борисова В. А. та Огаренко О. В. дотримувалися думки, що страхування життя – це договір такої сучасної страхової послуги як змішане страхування [7].

Вовчак О.Д. було виділено страхування життя як особливий вид господарської діяльності [10]. Науковець Гутко Л. В. до страхування життя відносить ті страхові послуги, у яких момент ризику полягає в невизначеності строку людського життя [15]. Гринчишин Я.М. визначає страхування життя як економічний захист, пов'язаний із загибеллю застрахованого [17]. Професор Мних М. В. у праці «Страхування в Україні: сучасна теорія і практика» зазначав: «…існує дуже багато видів страхування життя, але найпоширенішим є страхування у разі смерті, об'єктом якого є життя, здоров'я і працездатність страхувальників чи застрахованих» [28].

У ст. 6 Закону України «Про страхування» № 5463-VI від 16.10.2012 р. визначено:»…страхування життя – це вид особового страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку» [36].

Подібної точки зору дотримується науковець Приказюк Н.В., яка під страхуванням життя розглядає «…підгалузь особового страхування, що включає в себе сукупність видів страхування, за умовами яких страховик виплачує застрахованій особі або її правонаступнику певну грошову суму при дожитті застрахованого до певного віку, події чи дати, або в разі його смерті, народження дитини, вступу в шлюб, вступу до вузу (отримання освіти), дожиття до визначеного віку, смерті близького родича (дружини, чоловіка, дітей, батьків)» [40].

Науковець Приймак Н. В. стверджує, що страхування життя – це важлива галузь страхового ринку, яка забезпечує значну частину довгострокових інвестицій в національну економіку та сприяє підвищенню її конкурентоспроможності, тому ринок страхування життя кожної країни є своєрідним індикатором розвитку економіки, підприємництва, інвестиційного ринку цієї держави [44].

Ґрунтовніше економічний зміст страхування життя розкривається через функції, якими воно наповнено. За дослідженням науковця і практика Ткаченко Н. В. [47], страхуванню життя в умовах ринкової економіки притаманні такі функції:

1) Формування соціально-орієнтованого суспільства з убезпеченим майбутнім (від наявності страхування життя для громадян розвинених країн залежить соціальний статус, навчання, кредит у банку, пенсія тощо). Загалом від рівня розвитку в країні страхування життя залежить розвиток суспільства. Це визначає і впевненість громадян у соціальному захисті у майбутньому.

2) Соціальне страхування (страхування життя багато в чому доповнює систему соціального страхування та забезпечення в частині пенсійного забезпечення громадян).

3) Сприяння поліпшенню демографічної ситуації (страхування життя економічними методами стимулює громадян до дбайливого ставлення до свого здоров'я; зокрема, у більшості країн світу ще до укладання договору страхування життя страховики вивчають історію хвороби клієнта, враховують масу його тіла, наявність шкідливих звичок тощо, які істотно впливають на розмір страхових внесків та умови страхування).

4) Інвестиційна функція (оскільки страхові компанії залучають "довгі" гроші, вони є тим локомотивом, який може досить ефективно тягти за собою систему інституціональних інвестицій; вміле та розумне використання коштів страхових резервів допомагає вирішувати завдання фінансування багатьох витратних державних проектів без залучення зовнішніх інвесторів).

5) Кредитна функція (законодавство більшості розвинених держав передбачає право страховиків кредитувати страхувальників в межах викупної суми на момент видачі кредиту та на строк, що не перевищує період, який залишився до закінчення дії договору страхування життя).

6) Мотивація персоналу суб'єктів господарювання – довготермінове нагромаджу вальне страхування життя є невід'ємним елементом сучасного управління кадрами. Такі програми не тільки допомагають керівнику з

мінімальними витратами вирішити «кадрове питання», але й дають змогу створити ефективне управління фінансовими потоками підприємства.

В наведених категоріях переплітаються функції страхування життя, його завдання та роль в суспільстві (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Функціональне призначення страхування життя*

Функції	Зміст
Загальні	
Ризикова	- здійснюється шляхом передачі страхувальником за певну плату страховій компанії матеріальної відповідальності за наслідки прояву таких страхових ризиків, як смерть застрахованої особи та повна або часткова втрата працездатності
Створення та використання страхових резервів	- полягає у формуванні страховиками страхових фондів для їх подальшого перерозподілу на користь осіб, які постраждали внаслідок страхових випадкі
Превентивна	- безпечує зниження страхового ризику за рахунок обмеження в договорі щодо виплат у випадку самогубства та зі страхових випадків, які відбулися в стані алкогольного і наркотичного сп'яніння. Водночас превентивна функція страхування життя виявляється на етапі укладення договору страхування життя шляхом проведення медичного андерайтингу
Інвестиційна	- реалізується шляхом інвестування сформованих страхових резервів в економіку країни
Спеціальні	
Функція заощадження	- проявляє себе в тому, що компанії зі страхування життя здійснюють зберігання та повернення коштів своїх клієнтів. Завдяки цій функції особа за рахунок щорічних посильних внесків може заощадити значну суму коштів, необхідну для реалізації планів у чітко визначений час в майбутньому – пенсія, навчання дитини, придбання будинку і т. д.
Функція створення доходу	- відображається у виплаті страхувальникам доходу, отриманого страховиком за результатами його інвестиційної діяльност
Кредитна	- полягає у тому, що страхова компанія з коштів сформованих страхових резервів здійснює кредитування страхувальників в межах викупної суми за договором страхування життя, а також іпотечне кредитування
Функція збереження	- забезпечує збереження коштів страхувальника, необхідних для внеску страхових премій, шляхом скорочення нераціональних витрат та сприяє довгостроковому фінансовому плануванню

* Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [35-37].

Страхування життя як явище існує на основі певних принципів, а саме:

• страховий інтерес. Страховий інтерес мають страхувальник щодо власного життя, роботодавець щодо життя своїх співробітників, одне із

подружжя щодо життя іншого, родичі щодо життя дітей, партнери по бізнесу, кредитори щодо життя боржника;

• участь у прибутку страхової компанії. Так, страховики, які реалізують послуги зі страхування життя, опираючись на їхній довготерміновий характер, долучають своїх страхувальників до участі в отримуваному ними прибутку. Зокрема, щороку страхова компанія здійснює переоцінку наявних активів і пасивів. В результаті цього певну частину отриманого прибутку вона направляє на збільшення визначених договорами страхування страхових сум за рахунок так званих бонусів. Останні виплачуються лише по закінченні терміну дії договору страхування чи у разі настання страхового випадку.

Розрізняють наступні форми нарахування бонусів:

1) щорічні бонуси, що нараховуються у вигляді оголошеного процента від страхової суми (можуть бути прості та складні з урахуванням реінвестування);

2) кінцевий бонус, що нараховується страховою компанією при закінченні строку дії договору або у разі претензії з метою підвищення зацікавленості клієнта у збереженні дії договору на весь строк або заохочення за тривалий строк оплати премії в разі довічного страхування.

Важливість становлення і розвитку в країні страхування життя зумовила появу різних його видів, що проявилося в існуванні різних ознак його класифікації (рис. 1.2).

Надана класифікація договорів страхування життя може застосовуватися для реалізації страхового менеджменту, розроблення ефективного страхового законодавства, здійснення державного регулювання страхової діяльності, а також у наукових, навчально-освітніх та прикладних цілях, зокрема для правильного розуміння завдань, які виконують окремі види страхування життя.

Страхування життя вирізняється від ризикових видів страхування певними особливостями. Зокрема, у договорах страхування життя змінюють своє значення страховий ризик і страховий випадок. При цьому в основі визначення першого лежить непередбачуваність настання страхової події, що особливо

характерно для таких ризиків страхування життя, як ризик смерті або втрати працездатності внаслідок нещасного випадку.



Рис. 1.2. Класифікація договорів зі страхування життя

Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [2-3].

Класифікацію ризиків, пов'язаних із життям, наведено на рис. 1.3.

Разом з тим, такі фактори, як закінчення терміну дії договору чи досягнення застрахованою особою повноліття, не відзначаються як страхові ризики. Тим не менше, вони не визначають також і страховий випадок. Для виникнення останнього необхідним є заподіяння шкоди самому об'єкту страхування. Відтак, специфічною особливістю страхування життя є те, що воно дає змогу отримати застрахованим особам чи їхнім сім'ям матеріальну допомогу у вигляді грошової компенсації й не передбачає відшкодування заподіяних матеріальних збитків.

Ще однією специфічною рисою при укладанні договорів страхування життя є їх нагромаджувальний (накопичувальний) характер. Він обумовлює наявність певної викупної суми й відповідного рівня інвестиційного доходу.

Саме тому послуги зі страхування життя часто розглядаються як позика, заощадження чи спеціальний договір, який подекуди не має нічого спільного зі страхуванням у чистому вигляді.



Рис. 1.3. Класифікація ризиків страхування життя

Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [9-11].

Особливістю страхування життя є і те, що страховик, який концентрує страхові внески протягом тривалого часу, щоб зацікавити страхувальника в укладанні угоди, включає до розрахунку страхового тарифу і гарантовану страхувальнику доходність, причиною появи якої є прибуток від інвестиційної діяльності страховика.

Однією із найважливіших рис договорів страхування життя є те, що за ними передбачається виплата страхових сум у випадку передчасної смерті застрахованої особи або у випадку дожиття нею до закінчення терміну дії договору. Зокрема, під час укладення такого роду договорів страхування із вчасною сплатою страхових внесків, страхувальник розраховує на те, що страхова компанія йому або третій особі, вказаній у договорі страхування,

виплатить належну страхову суму. У цьому і полягає призначення страхування життя – можливість довготермінового планування страхувальниками належних їм фінансових ресурсів і отримання відповідних страхових гарантій, що іншими договорами неможливо забезпечити.

Отже, страхування життя є невід'ємним елементом економічної системи ринкового типу. Попри активний економічний розвиток, кожна країна намагається забезпечити населенню належне соціальне забезпечення. Частиною такого забезпечення є страхування життя, основу якого складають дві групи ризиків: демографічні ризики (смерть або інвалідність годувальника, старість), які доводять людину або її родину до втрати сталого джерела доходу; соціальні (життєві події, такі як одруження, одержання освіти тощо, вимагають фінансових витрат та виходять за рамки сімейного бюджету).

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку ринку страхування життя в загальній структурі страхового ринку України

Важливим елементом економічного розвитку для держави є добробут її громадян. Для економік розвинутих країн характерний високий рівень розвитку сфери послуг, впровадження новітніх технологій у виробництво, постійне підвищення макроекономічних показників, високий рівень соціального захисту населення та постійне підвищення добробуту громадян. За умов постійного стабільного економічного розвитку в державі громадяни мають можливості на здійснення довгострокового фінансового планування, що надає впевненість в завтрашній день та підтримує високий рівень соціального стану громадян. Страхування життя виступає одним з головних механізмів в забезпеченні соціальної стабільності в державі. І це можна пояснити декількома причинами – по перше страхування життя дозволяє мінімізувати ризики пов’язані з втратою доходу внаслідок втрати працездатності або смерті годувальника сім’ї, а також забезпечує гідний рівень життя після виходу на пенсію. По друге ринок страхування життя є потужним джерелом довгострокових інвестицій в економіку країни. Тому саме з цих причин можна зробити висновок, що в умовах розвитку ринкової економіки важливого значення набуває страхування життя, що своєю чергою потребує вивчення теоретико-методологічних засад його функціонування.

Страхові компанії посідають особливе місце в процесі залучення вільних коштів населення в економіку країни. Вони здатні виконувати функції інституціональних інвесторів, мобілізуючи значну частину фінансових ресурсів юридичних і фізичних осіб та спрямовуючи їх у різні види інвестицій. За допомогою страхування можна забезпечити стимулювання інвестиційної діяльності через здійснення страхових операцій за видами страхування, що гарантують інвесторам повернення вкладених коштів, а в багатьох випадках і відшкодування неотриманого доходу через настання різних несприятливих

подій, що привели до фінансових втрат. Крім того, страхування життя є важливою складовою в системі страхового та соціального захисту населення та джерелом інвестування національної економіки через свою здатність спрямовувати вільні кошти населення (внески страхувальників) на їх заощадження, а не на споживання.

Рейтинг компаній зі страхування життя за кількістю укладених договорів у 2018-2022 рр. представлено на рис. 2.1.

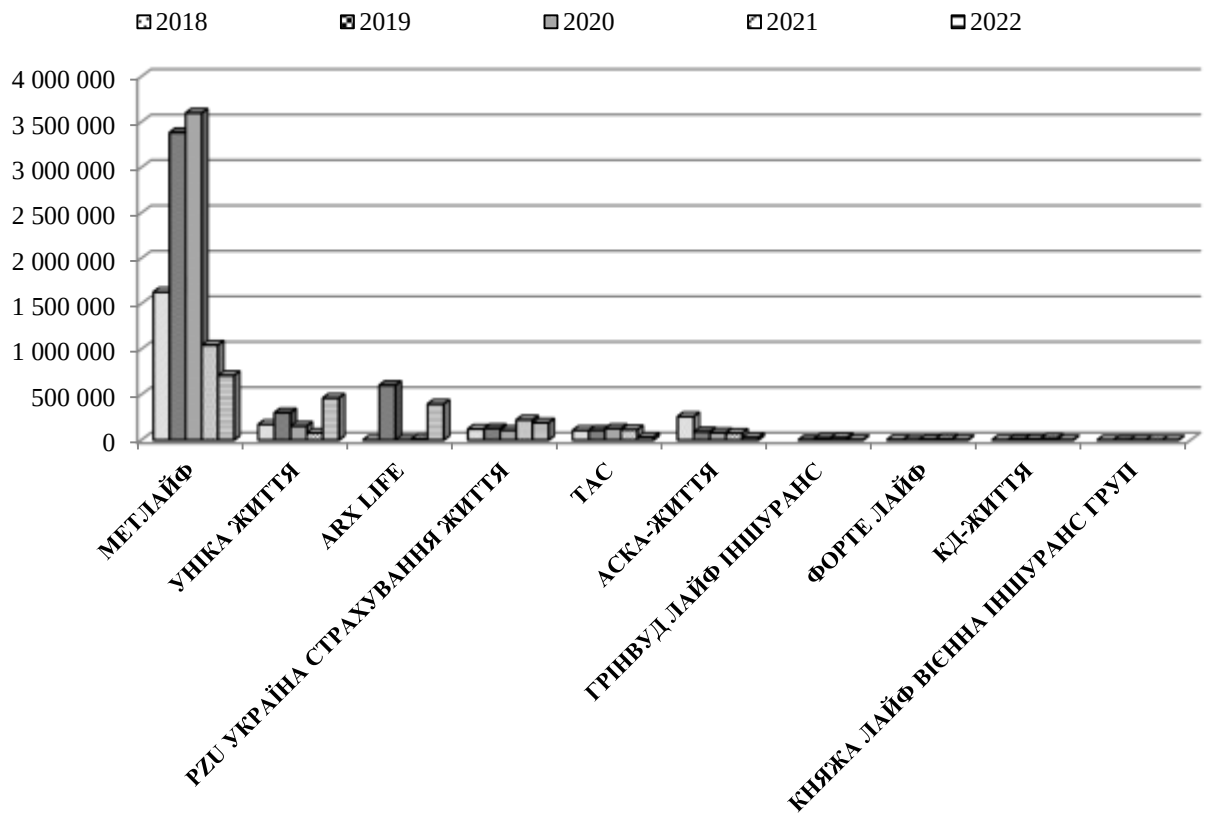


Рис. 2.1. Рейтинг компаній зі страхування життя за кількістю укладених договорів у 2018-2022 рр.

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ.

Аналізуючи рейтингові показники компаній зі страхування життя за кількістю укладених договорів впродовж періоду 2018-2022 рр. варто зауважити, що найвищі позиції рейтингу належать СК «МЕТЛАЙФ», СК «УНІКА ЖИТТЯ» та СК «PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ». Десятку лідерів у рейтингу компаній зі страхування життя за кількістю укладених договорів у 2018-2022 рр. замикають ще сім лайф-компаній: СК «ТАС», СК

«АСКА-ЖИТТЯ», СК «ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС», СК «ФОРТЕ ЛАЙФ», СК «КД-ЖИТТЯ» та СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП».

Загальна кількість договорів страхування укладена компаніями зі страхування життя впродовж 2018-2022 рр. відображена на рис. 2.2.



Рис. 2.2. Загальна кількість договорів страхування укладена компаніями зі страхування життя впродовж 2018-2022 рр.
Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ.

Аналізуючи дані рис. 2.2 слід відзначити, що показник кількості договорів страхування укладених компаніями зі страхування життя впродовж 2018-2022 рр. не мав чітко окресленої тенденції. Найбільшого значення за досліджуваний період він сягнув у 2019 р. – 4,6 млн угод та найменшого у 2021 р. – 1,6 млн угод.

Страхування життя включає всі види страхування, де об'єктом страхування виступає життя людини. Тобто основним ризиком, від якого захищає страхування життя, є ризик смерті застрахованого та фінансових втрат вигодонабувачів. Зазвичай, ризик смерті включає ризики смерті від нещасного випадку, хвороби або протиправних дій третіх осіб. Додатково можуть включатись у договір ризики стійкої непрацездатності, дожиття.

Договір страхування життя укладається на термін не менше одного року (у накопичувальному страхуванні життя 5-20 років), тому у страхуванні життя

може поєднуватися накопичувальна та ризикова функції (змішане страхування на випадок смерті та дожиття).

Вартість страхування життя залежить від віку, статі та здоров'я застрахованого. Під час визначення вартості страхування життя використовуються таблиці смертності, на підставі яких розраховується очікувана виплата. Однією з основних цілей страхування життя є накопичення певних коштів, наприклад, до виходу на пенсію, або до повноліття, або до інших подій у житті застрахованої особи.

У змішане страхування життя може включатися страхування від нещасного випадку. Таким чином, відповідальність за змішаним страхуванням життя передбачає виплати страхової суми у таких випадках: при дожитті застрахованим до закінчення строку страхування; у разі втрати здоров'я від нещасного випадку; при настанні смерті застрахованого.

Рейтинг компаній зі страхування життя за 2018-2022 рр. за розміром страхових премій представлений на рис. 2.3.

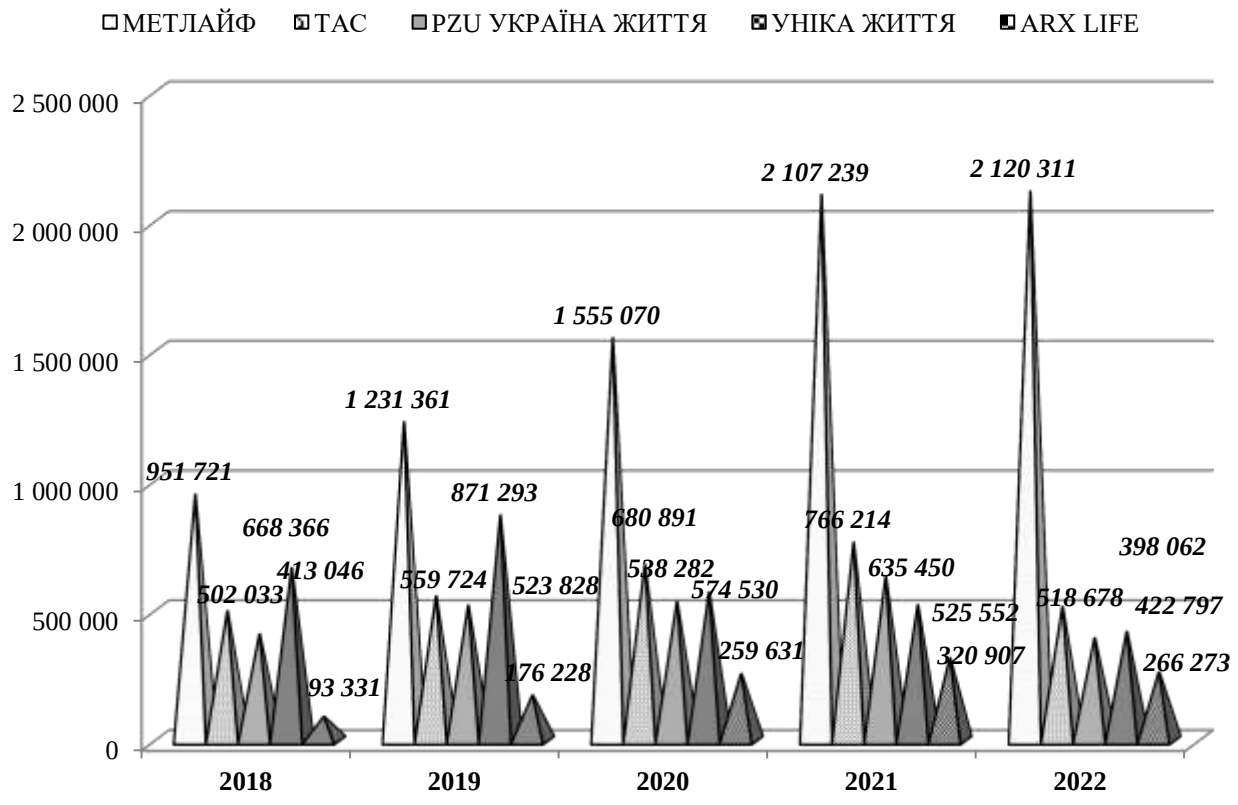


Рис. 2.3. Рейтинг компаній зі страхування життя за 2018-2022 рр. за розміром страхових премій, тис. грн

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ.

За розмірами зібраних страхових премій у лайфовому сегменті за 2018-2022 рр. лідируючі позиції належать СК «МЕТЛАЙФ».

Рейтинг компаній зі страхування життя за 2018-2022 рр. за розміром страхових виплат відображено на рис. 2.4.

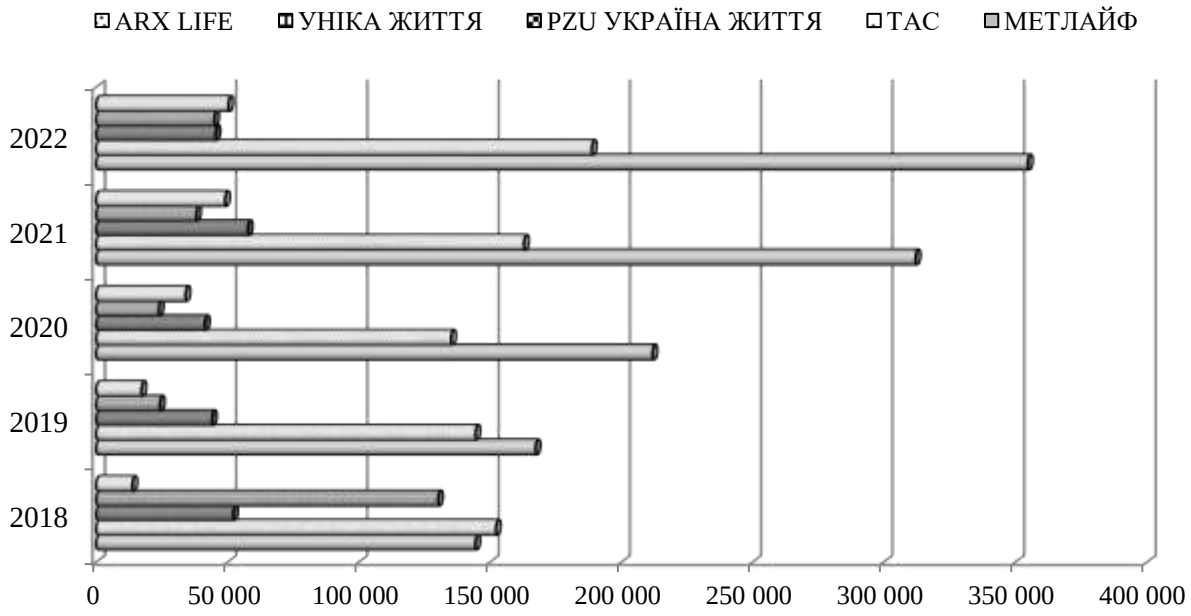


Рис. 2.4. Рейтинг компаній зі страхування життя за 2018-2022 рр. за розміром страхових виплат, тис. грн

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ.

За розмірами здійснених страхових виплат у лайфовому сегменті за 2018-2022 рр. лідируючі позиції займає також СК «МЕТЛАЙФ».

Страхові компанії зі страхування життя за 2022 рр. за розміром виплачених викупних сум представлені на рис. 2.5.

За розмірами виплачених викупних сум у лайфовому сегменті за 2022 р. перше місце належить знову таки СК «МЕТЛАЙФ» – 130 тис. грн. – сума коштів, що достроково була виплачена страховою компанією за договорами зі страхування життя.

Викупна сума у страхуванні життя – це сума грошей, яку страхова компанія виплачує клієнту у разі дострокового припинення дії договору страхування.

Розмір викупної суми залежить від періоду протягом якого діяв договір та розраховується математично згідно з «Методикою розрахунку викупних сум».

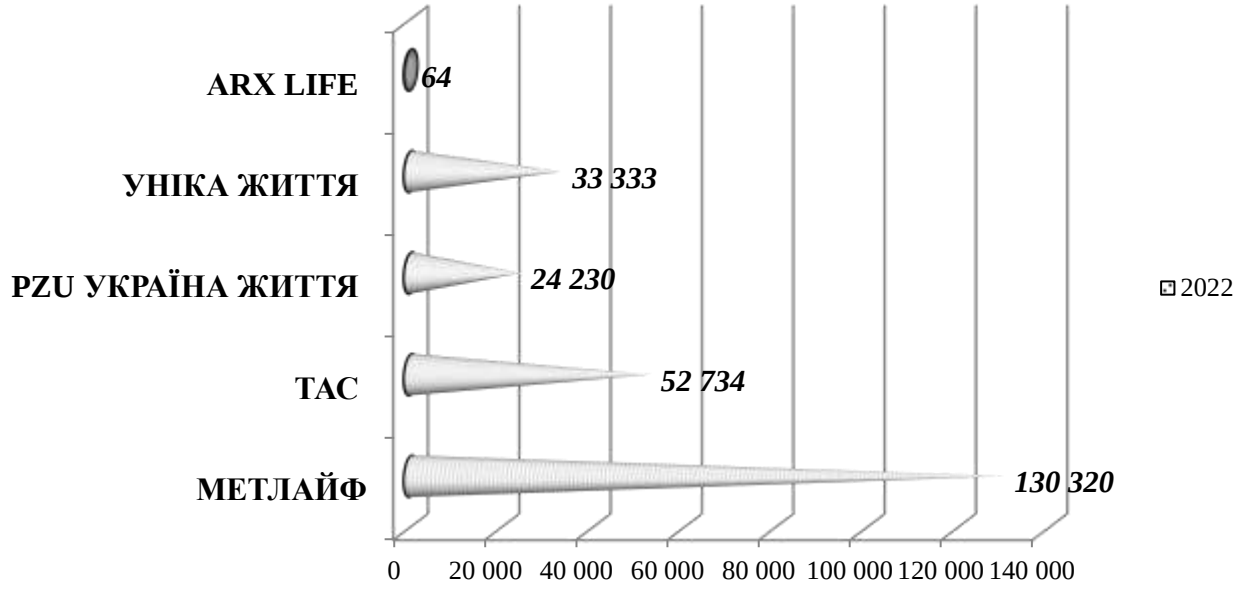


Рис. 2.5. Страхові компанії зі страхування життя за 2022 рр. за розміром виплачених викупних сум, тис. грн

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ.

За умовами договору страхування клієнт може отримати викупну суму лише після трьох повних років страхування (в перші роки дії договору компанія несе адміністративні і накладні витрати, а також зобов'язана відраховувати сплачені клієнтом кошти до страхових резервів за ризиковою складовою).

Викупна сума зростає пропорційно до внесених страхових платежів і пропорційно терміну, протягом якого вносились внески. І чим пізніше клієнт припинить дію полісу страхування життя, тим більшу частину вже внесених грошей він зможе отримати.

Показники страхових виплат та страхових премій зі страхування життя можуть варіюватися в залежності від багатьох факторів, таких як вік страхованої особи, термін страхування, сума страхового покриття, вид страхування (наприклад, термінове страхування життя, страхування на випадок непрофесійних захворювань тощо) і страховий план.

1. Страхові виплати – це суми, які страхова компанія виплачує страхувальнику або його спадкоємцям у разі настання страхової події, такої як смерть страхованої особи або інша передбачена подія. Розмір страхових виплат залежить від умов страхового договору та суми страхового покриття.

2. Страхові премії – це суми, які страхувальник сплачує страховій компанії за покриття ризику відповідно до умов страхового договору. Розмір страхових премій може залежати від багатьох факторів, включаючи вік, стать, стан здоров'я і страховий план.
3. Страховий план – це конкретний договір страхування життя, який визначає умови покриття, суму страхового покриття, термін дії договору та інші деталі. Розмір страхових виплат і страхових премій буде залежати від умов цього договору.

Зазвичай, страхові виплати виплачуються у випадку смерті застрахованої особи або після закінчення терміну дії страхового договору (якщо умови договору дозволяють). Страхові премії сплачуються регулярно протягом терміну дії договору.

Деталі щодо показників страхових виплат та страхових премій конкретизовані у страховому договорі та обраному страховому плані. Важливо ретельно ознайомлюватися з умовами договору та консультуватися з представником страхової компанії для розуміння всіх аспектів страхового покриття.

2.2. Динаміка розвитку страхування життя в Україні за період 2018-2022 рр.

Організація страхування життя має свої теоретичні основи, які ґрунтуються на принципах фінансової безпеки, ризикового управління та соціального захисту. Нижче наведено деякі з основних теоретичних аспектів організації страхування життя:

1. Принцип страхування: основна ідея страхування полягає в розподілі ризиків між багатьма особами або суб'єктами. Кожен страховик об'єднує кошти багатьох клієнтів, щоб виплачувати відшкодування тим, хто зазнав збитків.
2. Актуарна математика: страховий актуаріат є важливою галуззю математики, яка вивчає ризики та визначає страхові тарифи та резерви на

виплату відшкодувань. Актуарії використовують статистичні методи та моделі для прогнозування ризиків і визначення вартості страхових полісів.

3. Придбання страхового полісу: при придбанні страхового полісу страхувальник оцінює ризики, пов'язані зі своїм життям та здоров'ям. Це може включати в себе медичні огляди та оцінку страхового рейтингу.
4. Активи та інвестиції: страховики зазвичай інвестують зібрані премії в різні види активів, щоб забезпечити фінансову стабільність та можливість виплати відшкодувань. Менеджмент інвестицій важливий для успішної діяльності страховика.
5. Соціальний захист: страхування життя є важливою частиною системи соціального захисту, оскільки воно допомагає сім'ям та застрахованим особам забезпечити фінансову стабільність в разі смерті основного годувальника сім'ї.
6. Регулювання і нагляд: багато країн мають регулювальні органи, які встановлюють правила і норми для страхових компаній, щоб захистити інтереси споживачів і забезпечити стабільність страхового ринку.
7. Інновації та технології: сучасні технології, такі як аналітика даних, штучний інтелект та блокчейн, можуть використовуватися для поліпшення процесів управління ризиками та обслуговування клієнтів у страховій галузі.
8. Продукти та поліси: страхові компанії пропонують різні види страхових продуктів для різних потреб клієнтів, такі як страхування на випадок смерті, страхування на випадок інвалідності, страхування на випадок хвороб та інші.

Організація страхування життя має на меті забезпечення фінансової безпеки та покращення якості життя особи та її сім'ї. Для досягнення цієї мети важливо дотримуватися вищезгаданих теоретичних основ і принципів страхування життя.

Загальні показники страхових виплат та страхових премій зі страхування життя за 2018-2022 рр. представлені на рис. 2.6.



Рис. 2.6. Страхові виплати та страхові премії зі страхування життя за 2018-2022 рр., тис. грн

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ.

Показник рівня виплат зі страхування життя за 2018-2022 рр. розраховано та представлено на рис. 2.7.

Середній показник (середнє значення за 2018-2022 рр.) рівня виплат зі страхування життя склав 15,9 %. Найвище значення аналізований показник мав у 2018 р. – 19,6 %, найменше – 13,3 % у 2020 р.

Інформаційні технології (ІТ) грають важливу роль на ринку страхування життя, сприяючи покращенню процесів, збільшенню продуктивності та покращенню обслуговування клієнтів.

Важливо розглянути можливості застосування інноваційних напрямів і підходів в страховій діяльності, що сприяють розвитку страхової справи і ринку страхування життя в цілому. Саме інноваційні напрями сприятимуть розширенню масштабів страхової діяльності, завдяки чому виникне тенденція до запровадження інноваційних підходів, що створює умови затребуваності та

привабливості страхових продуктів, а це в свою чергу, покращує економічні показники діяльності страхових організацій і ринку страхування в цілому.

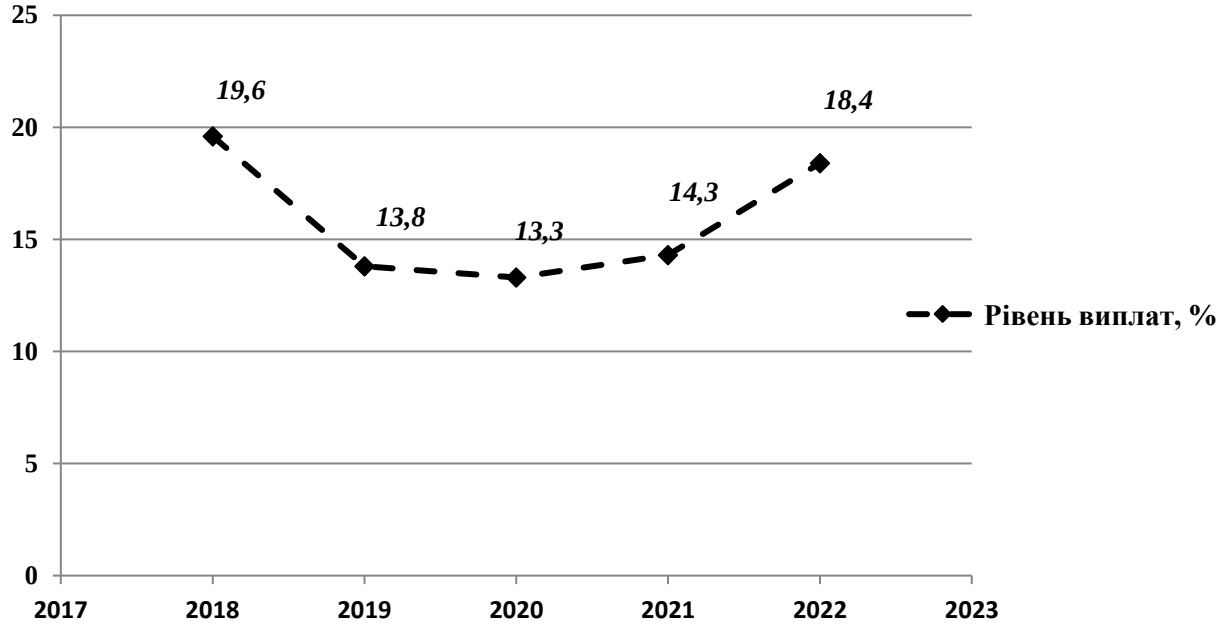


Рис. 2.7. Рівень виплат зі страхування життя за 2018-2022 рр., %

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки автора.

Класифікуються інновації у страхуванні за різними ознаками з урахуванням напрямів діяльності, яких дотримуються страхові компанії і ринок таких послуг в цілому. Це такі напрями, як створення страхового товару, супровід страхового продукту, розвиток каналів збуту послуг страхування, організаційно-управлінська діяльність страхової організації, взаємодія страхової фірми з елементами зовнішнього середовища. Класифікація інновацій у страхуванні життя представлена в таблиці 2.1.

Інноваційний розвиток страхової справи, який буде направлено на створення і реалізацію нових страхових продуктів, розглядати можна з різних сторін.

По-перше, страхова організація робить все, щоб створити абсолютно новий страховий продукт як для вітчизняної, так і для зарубіжної практики. По-друге, страховик покращує страховий продукт, який вже використовується на ринку, завдяки надання йому яких-небудь нових якостей. Третє, страхова організація бере страховий продукт, непопулярний на даному ринку страхових послуг

(наприклад, ринку страхування життя), і починає просувати його як нововведення на цьому ринку. На вітчизняному ринку склалася така тенденція, що в більшості випадків новий страховий продукт – це видозмінений старий, але йому були надані нові якості, які необхідні для задоволення нових потреб суспільства.

Таблиця 2.1

Класифікація інновацій у страхуванні життя*

Напрями діяльності страхової компанії	Об'єкт інновацій	Вид інновацій	Опис інновацій
Супровід страхового продукту	Процеси, що забезпечують супровід страхового продукту	Продуктова, виробнича	Зміна технології процесів супроводу, з метою їх вдосконалення, автоматизації процесів за рахунок впровадження нових ІТ технологій
Розвиток каналів збуту страхових послуг	Система просування страхових послуг	Продуктова, торгова	Створення нових каналів збуту страхових послуг шляхом залучення новітніх аналітичних і маркетингових методів дослідження страхового ринку
Організаційно-управлінська діяльність	Організаційно-управлінські процеси	Процесна, управлінська	Використання нових методів організації та управління страхової компанії, впровадження передових ІТ технологій для оптимізації управління бізнес-процесами компанії
Комунікація з іншими елементами зовнішнього середовища	Процеси взаємодії	Процесна, організаційна, виробнича	Використання нових методів і технологій з метою підвищення ефективності взаємодії з елементами зовнішнього середовища

* Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [47-49].

Впровадження інновацій у напрямі супроводу страхового продукту передбачає підвищення якості обслуговування споживача при виникненні страхового випадку, а для цього доцільно впроваджувати нові передові технології. Надання страхових послуг передбачає встановлення стабільних партнерських взаємовідносин між страховиком і страхувальником, які,

безумовно, залежать від якісного супроводу страхового продукту на всьому протязі його життєвого циклу. Досягти якості, яка необхідна для збереження партнерських відносин зі страхувальником, можливо при «інноваційному» супроводі споживача під час дії його страхового контракту. У великій страховій організації, у якої є величезна клієнтська база, що забезпечує високу якість для обслуговування варто ввести інновації, що будуть пов'язані з новими інформаційними технологіями. Приміром, такою інновацією є CRM-технологія супроводу споживачів, котра являє собою комплекс методів управління процесами комплексного обслуговування споживачів [8-9].

Найбільш затребуваними в умовах високої конкуренції на ринку страхових послуг є інновації, які спрямовані на розвиток нових каналів збуту. Щоб збільшити обсяги продажів страхового продукту на етапі його введення на ринок слід сформувати новий метод збуту продукту. Один з перспективних методів – це організація продажів через мережу Інтернет. Через те, що мережа Інтернет в Україні активно розвивається, страховим організаціям варто звернути увагу на розвиток і своєчасну зміну своїх електронних веб-сайтів.

Інновації в страховій діяльності, по-перше, здійснюють перехід від уже існуючих методів до нових, а також відбувається перехід від масового споживання до індивідуального. У клієнтів сформувалися свої вимоги й очікування щодо пропонованих страхових послуг. З одного боку, індивідуалізація споживання призводить до того, що кожен продукт (послуга) повинні задовольняти конкретні потреби конкретного клієнта. З іншого – продукція повинна поставлятися тим способом, який зручний для клієнта, включаючи нові напрями при покупці страхового захисту [1-3].

Способи впливу ІТ на ринок страхування життя згруповано та представлено на рис. 2.8.

В цілому, ІТ трансформують ринок страхування життя, роблячи його більш доступним, зручним та інноваційним для клієнтів і страхових компаній. Однак це також вимагає від компаній уваги до кібербезпеки та захисту особистих даних, щоб забезпечити довіру клієнтів.

Способи впливу ІТ на ринок страхування життя

Цифрові платформи та онлайн-обслуговування

Багато страхових компаній надають можливість клієнтам придбати поліси життя та управляти ними онлайн через веб-сайти та мобільні додатки. Це спрощує процес придбання страхового полісу та забезпечує зручність для клієнтів.

Аналітика даних

Страхові компанії використовують аналіз великих обсягів даних (*Big Data*) для оцінки ризику та прийняття рішень щодо розрахунку премій. Аналітика даних допомагає компаніям краще розуміти своїх клієнтів та розробляти більш точні та індивідуальні страхові продукти.

Страхові технології (Insurtech)

Стартапи в галузі страхування життя використовують різні ІТ-технології, такі як штучний інтелект *(ШІ*), блокчейн та Інтернет речей (*IoT*), для розробки інноваційних страхових продуктів та спрощення процесів управління страховими портфелями.

Автоматизація підписання та розгляду заявок

Використання автоматизованих систем допомагає прискорити процес підписання та розгляду заявок на страхові поліси. Це сприяє зменшенню часу очікування для клієнтів та зменшує ймовірність помилок в процесі обробки документів.

Захист даних та кібербезпека

Збільшення кількості цифрових даних вимагає підвищеного захисту від кіберзагроз. Страхові компанії мають інвестувати в кібербезпеку та захист особистих даних своїх клієнтів.

Мобільність і споживчі додатки

Мобільні додатки можуть надавати клієнтам зручний доступ до їхніх страхових полісів та інформації про страхові виплати. Це дозволяє клієнтам бути більш інформованими та взаємодіяти зі своєю страховою компанією в режимі реального часу.

Роботи-консультанти і віртуальні асистенти

Використання роботів-консультантів та віртуальних асистентів може допомогти клієнтам отримувати відповіді на питання та консультації щодо страхових продуктів.

Рис. 2.8. Ключові способи впливу ІТ на ринок страхування життя

* Джерело: авторська розробка.

Нині у страховій сфері розрізняють ризикове, накопичувальне та змішане страхування життя. Сутність ризикового страхування життя полягає в тому, що страхові виплати сплачують страховиком у разі смерті або втрати працездатності застрахованої особи. Відмінною рисою накопичувального

страхування життя є те, що страхова сума виплачується страхувальнику за дожиття ним до зазначеного терміну або у разі смерті застрахованої особи його спадкоємцям. Змішане страхування життя поєднує в собі риси ризикового та накопичувального страхування, а також може включати страхування від нещасних випадків [26-28].

Необхідно відзначити, що історично першою формою особистого страхування вважається страхування життя на випадок смерті застрахованої особи, проте з часом коло видів страхування життя розширювалось, а сьогодні воно охоплює широкий спектр форм і видів (рис. 2.9) [1-4].



Рис. 2.9. Класифікація основних видів та форм страхування життя

Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [8-9; 48-50].

Страхування життя має низку характерних особливостей, які вирізняють його серед інших видів страхування:

1) людське життя не має вартісної (грошової) оцінки; це означає, що за даним видом страхування неможливо визначити величину збитку, зумовленого настанням страхового випадку; саме ця обставина зумовлює інші особливості;

2) у страхуванні життя беруть участь одразу чотири суб'єкти, такі як страховик, страхувальник, застрахована особа та бенефіціар (вигодонабувач);

3) неможливість визначити в грошовому вимірі втрати, пов'язані з життям, зумовлює своєрідний підхід до визначення страхової суми та страхового тарифу (премії, внеску); у страхуванні життя страхова сума визначається на кожного застрахованого окремо з урахуванням інтересів та можливостей обох сторін (страхувальника і страховика); страховик, як правило, встановлює мінімальну межу страхової суми, нижче від якої обслуговування договору зі страхування життя буде збитковим; щодо страхувальника, то обрана ним страхова сума визначається насамперед його платоспроможністю та бажанням відкладати споживання цього доходу на тривалий час;

4) договори зі страхування життя є довгостроковими; хоча українське законодавство не встановлює мінімальних строків договорів зі страхування життя, методика формування резервів (1997 рік) зазначає, що ці договори підписуються на строк, не менший трьох років, а загалом договори можуть діяти значно довше, а саме 10, 15, 20, 30, 40 років; чим триваліше договір, тим більше частка в резерві від інвестування коштів;

5) з попередньої особливості випливає, що страхування життя виконує як захисну функцію, так і заощаджувальну функцію, зміст якої полягає в прибутковому, але низькоризиковому розміщенні тимчасово вільних грошових засобів [9-11; 17].

2.3. Страхові компанії на ринку страхування життя

Страхова галузь України, як і вся її економіка, зазнає нині безпрецедентних змін – політичних, юридичних, економічних, соціальних, технологічних. Важливого значення набуває вироблення стратегії розвитку страхових відносин між дійовими особами ринку – страховиками та страхувальниками. У перших – досягнення надійності та платоспроможності на час їх дії за рахунок розширення страхового поля та точного визначення страхових тарифів. У других – ріст довіри до страховиків. Страхування життя є необхідним атрибутом ринкової економіки.

Страхова компанія – це фінансова установа, створена у формі акціонерного, повного, командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про страхування», що одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Страхова компанія має право надавати одну чи кілька видів наступних фінансових послуг:

– фінансова діяльність, пов’язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням;

– страхування (добровільне та обов‘язкове);

– перестрахування.

До діяльності страхової компанії законодавством висуваються певні критерії:

- компанія повинна бути створена в організаційно-правовій формі акціонерного, повного, командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю;
- мінімальний розмір статутного фонду страхової компанії, що буде надавати страхові послуги повинен становити не менше суми, еквівалентній 1 млн євро, а страхової компанії, що буде надавати послуги по страхуванню життя – 1,5 млн євро, за валютно-обмінним курсом на день формування статутного капіталу страхової компанії.

- статутний капітал страхової компанії повинен бути сформований виключно грошовими коштами. Допускається формування статутного капіталу цінними паперами, що випускаються державою, за їх номінальною вартістю в порядку, визначеному Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України, але не більше 25 відсотків загального розміру статутного капіталу такої компанії.
- компанія повинна мати приміщення, відповідне програмне забезпечення, комп'ютерну техніку, комунікаційні засоби тощо;
- забороняється використовувати для формування статутного капіталу векселі, кошти страхових резервів, бюджетні кошти, а також кошти, отримані в кредит, позику та під заставу, і вносити нематеріальні активи. Загальний розмір внесків страхової компанії до статутних фондів інших страховиків України не може перевищувати 30 відсотків його власного статутного капіталу, у тому числі розмір внеску до статутного капіталу окремого страховика не може перевищувати 10 відсотків. Ці вимоги не поширюються на страхову компанію, яка здійснює види страхування, інші ніж страхування життя, у разі здійснення нею внесків до статутного капіталу страховика, який здійснює страхування життя.
- компанія повинна мати технічні умови, необхідні для надання фінансових послуг своїм клієнтам та забезпечення належного і своєчасного обліку фінансово-господарських операцій відповідно до законодавства України:
- засновниками повинно бути не менше трьох осіб;
- керівник та головний бухгалтер повинні відповідати професійним вимогам.

На ринку страхування життя функціонує багато страхових компаній, які пропонують різноманітні види страхових продуктів для захисту життя і здоров'я клієнтів. Вибір конкретної компанії залежить від багатьох факторів, таких як потреби страхувальника у страховому захисті, фінансові можливості, вік, стан здоров'я та інші особисті обставини. Перелік деяких страхових

компаній, які є відомими на світовому ринку страхування життя (за даними 2022 року) наведено нижче:

1. *MetLife*: MetLife є однією з найбільших страхових компаній у світі і пропонує широкий спектр страхових продуктів, включаючи страхування життя.
2. *Prudential Financial*: Prudential є відомою страховою компанією, яка спеціалізується на страхуванні життя і інших продуктах фінансового захисту.
3. *New York Life*: ця компанія є однією з найстаріших страхових компаній у Сполучених Штатах і володіє великою кількістю агентів, які надають консультації з планування фінансів та страхових послуг.
4. *Northwestern Mutual*: Northwestern Mutual відома своєю фінансовою стійкістю і надає різні страхові продукти, включаючи страхування життя та інвестиційні послуги.
5. *AIG (American International Group)*: AIG є глобальною страховою компанією, яка пропонує різні види страхових продуктів, включаючи страхування життя.
6. *State Farm*: State Farm відома своєю мережею агентів і пропонує різні види страхування, включаючи страхування життя.
7. *MassMutual (Massachusetts Mutual Life Insurance Company)*: MassMutual є іншою відомою страховою компанією, яка надає страхування життя і фінансові послуги.

Це лише декілька прикладів страхових компаній на світовому ринку страхування життя. Перед вибором конкретної компанії важливо провести ретельне дослідження і порівняти умови та страхові продукти, щоб знайти найкращий варіант, який відповідає потребам і можливостям страхувальника. Також рекомендується консультуватися з фахівцями у галузі фінансового планування та страхування, щоб отримати індивідуальну консультацію.

В Україні існує кілька страхових компаній, які пропонують послуги страхування життя. Однак ринок страхування постійно змінюється, і нові

компанії можуть входити на нього, а інші можуть змінювати свою діяльність або закриватися.

Деякі з провідних страхових компаній, які надають страхування життя в Україні за 2022 рік, включають такі:

1. СК «МЕТЛАЙФ Україна» – компанія є частиною міжнародної групи MetLife і має багаторічний досвід на ринку страхування життя.
2. СГ «ТАС» – українська страхова компанія, яка також пропонує різні види страхування, включаючи страхування життя.
3. СК «УНІКА ЖИТТЯ – одна з найбільших страхових компаній в Україні і надає широкий спектр страхових послуг, включаючи страхування життя.
4. СК «АСКА-ЖИТТЯ» – компанія також активно працює на ринку страхування в Україні і пропонує різні страхові продукти, включаючи страхування життя.

Історичні аспекти свідчать, що в Україні ринок страхування життя почав розвиватись паралельно із отриманням країною своєї незалежності, однак на сьогодні він ще не є таким, як в Європі. Досліджуючи сучасний стан вітчизняного ринку страхування, варто сказати, що зміни в ньому відбулись суттєві. Проте, ці зміни більше негативні, ніж позитивні. Адже, події, які відбуваються в Україні із 2014 р. та 2022 р. неминуче позначились на всіх галузях, і на страховій сфері теж. Про це свідчать такі факти: збільшення витратної частини страховиків на виконання своїх зобов’язань, скорочення активів компанії і несвоєчасна виплата страхових премій, фіктивні договори зі страхування життя. Всі ці факти свідчать про скорочення кількості страхових компаній. Загальна кількість страхових компаній, що працюють на страховому ринку України за 2018-2022 рр. відображена на рис. 2.10.

З кожним роком загальна кількість страхових компаній та тих, що здійснює страхування життя зменшується. Крім чинників, перерахованих вище, які призвели до такого зменшення, вагомим фактором стали дії зі сторони уряду, адже на ринку залишаються лише платоспроможні компанії, а тих, що порушують закони позбавляють ліцензії та права на здійснення своєї

діяльності. Варто сказати, що основну частку валових страхових премій на вітчизняному ринку страхування 99,9 % акумулюють Top 20 «лайфових» страхових компаній (60,6 % всіх СК «Life»).

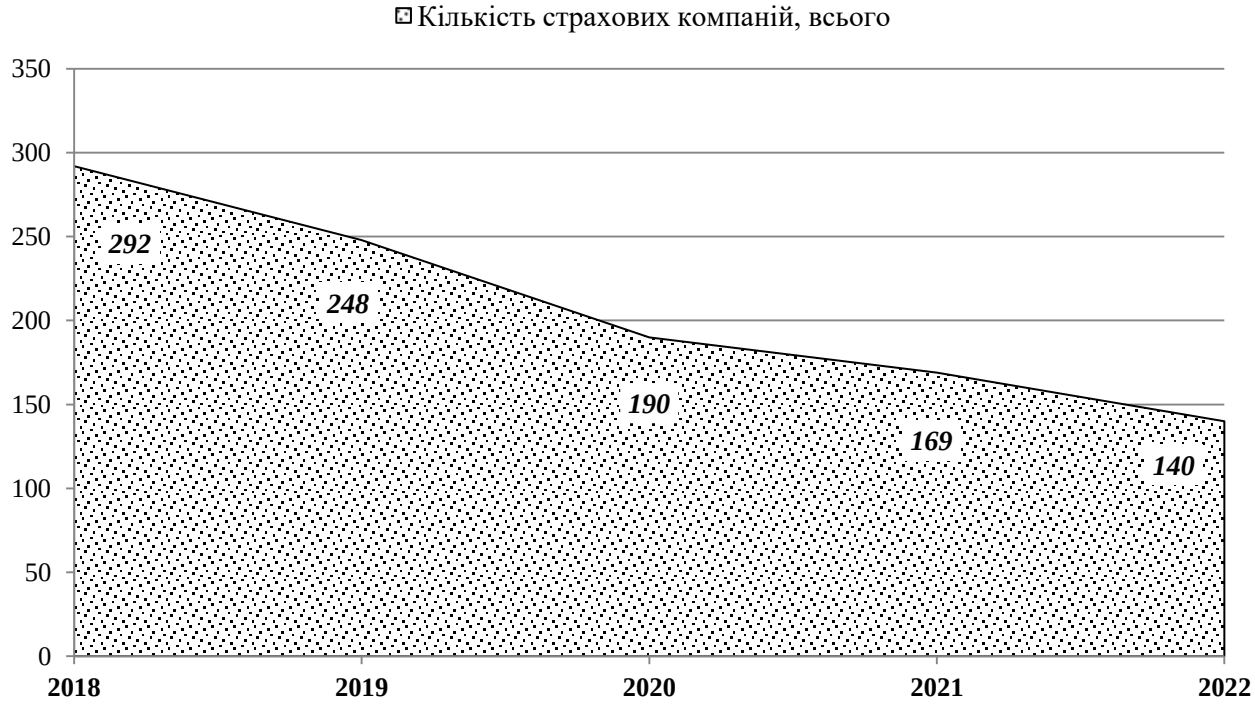


Рис. 2.10. Загальна кількість страхових компаній, що працюють на страховому ринку України за 2018-2022 рр.

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ.

Перед прийняттям рішення про страхування життя важливо провести докладне дослідження і порівняти різні страхові продукти та умови, щоб знайти найкращий варіант, який відповідає вашим потребам і можливостям. Також рекомендується звернутися до представників страхової компанії або фахівців у сфері фінансів для отримання консультації та докладної інформації.

Аналізуючи дані рис. 2.10 слід зауважити, що простежується чітка тенденція зменшення кількості страховиків, що працюють на страховому ринку України з 292 компаній у 2018 р. до 140 компаній у 2022 р.

Станом на 2022 р. в Державному реєстрі фінансових установ (ДРФУ) обліковувалося 140 страховиків, з них 13 - компанії зі страхування життя (life) (рис. 2.11).

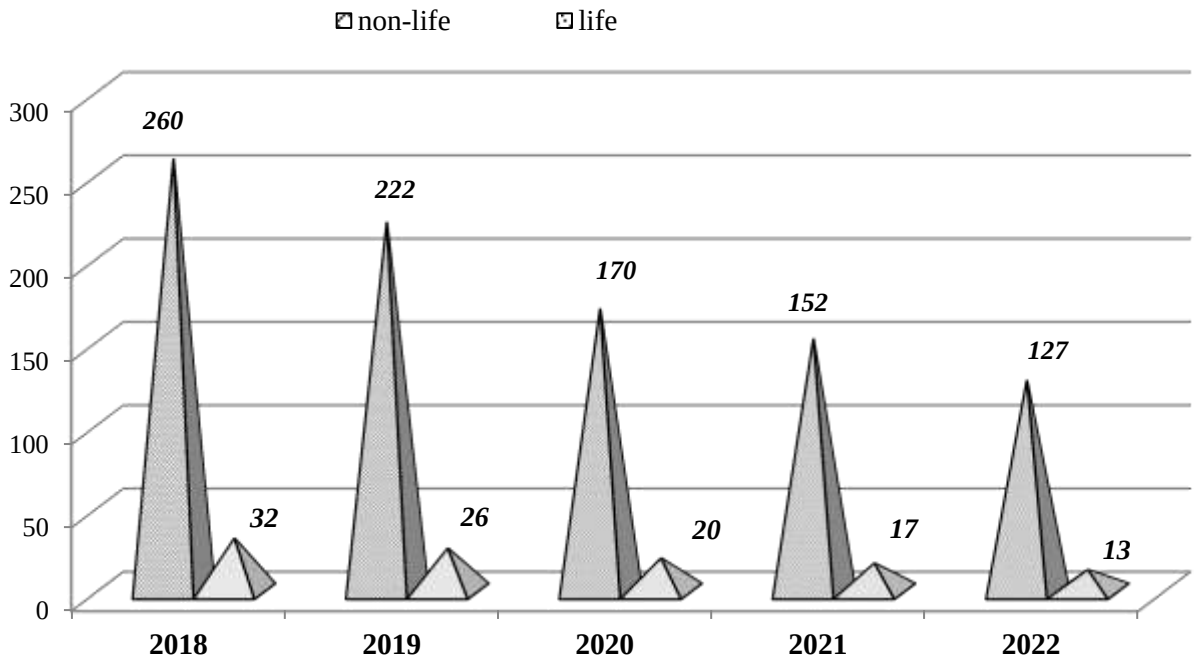


Рис. 2.11. Кількість страхових компаній, що працюють на страховому ринку України в сегментному розрізі (non-life; life) за 2018-2022 рр.
Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ.

На справді, страхування життя, хоч і нерозвинуте в Україні, однак є доволі вигідним та необхідним для суспільства, оскільки, поєднує в собі дві важливі функції: заощадження та захист. Крім того, страхувальник може не лише заощадити кошти, а й отримати додатковий дохід від інвестування накопичених коштів.

Отже, страхування життя в сучасному світі є специфічною галуззю, що, з одного боку, забезпечує задоволення широкого спектру потреб клієнтів, зокрема накопичення коштів, отримання інвестиційного прибутку, пенсійне забезпечення, медичне обслуговування, оплата освіти дітей та ін. Різновиди визначених страхових послуг пов’язані з можливістю виникнення ризикових подій, що можуть впливати на життя, здоров’я та працездатність осіб. З іншого – це потужний ринковий механізм інвестування національної економіки. Саме тому актуальними є дослідження сучасних тенденцій та визначення перспектив розвитку ринку страхування життя в Україні.

Подальший розвиток національної економіки України повинен забезпечуватись стабільним розвитком в тому числі й вітчизняного страхового ринку та підвищенням ролі страховиків, що позитивно впливатиме на зацікавленість іноземних інвесторів до розширення власного бізнесу в Україні.

Характерною рисою процесів, що відбуваються в суспільстві, є зміна пріоритетів подальшого розвитку економічних систем, яка обумовлює переосмислення основних законів і принципів соціально-економічного поступу держав. Визначальне місце у таких трансформаціях відведено страхуванню. Саме на нього покладено завдання сприяння економічній стабільності та фінансовій безпеці в країні та забезпечення страхового захисту від численних ризиків природного й техногенного походження. Як складова системи страхування, страхування життя вважається стратегічно важливою компонентою страхового захисту життя і здоров'я громадян. При цьому воно є потужним каталізатором розвитку держави через акумулювання значних фондів грошових коштів у формі страхових резервів із їх подальшою алокацією у різних секторах економіки. Для України як соціально спрямованої держави надзвичайно важливим є забезпечення більш ефективного функціонування ринку страхування життя, оскільки це дозволить, з одного боку, виконувати й надалі поставлені перед нею соціальні завдання, а з іншого, – активізує діяльність супутніх з ним галузей. Задля цього необхідно здійснити аналіз закономірностей розвитку страхування життя у світі з метою модернізації вітчизняної сфери страхування.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

В умовах розбудови соціально-орієнтованої економіки, де найбільш ефективним та потенційним фактором виробництва є людський капітал, а основною метою функціонування економіки стає повноцінний розвиток людського суспільства, все більшого значення набуває питання захисту здоров’я і життя людини, підтримання умов нормальної життєдіяльності. На жаль, в Україні соціальній складовій економічного розвитку приділяється недостатньо уваги, що призводить до зниження життєвого рівня населення та уповільнення темпів економічного зростання. Ефективним рішенням цієї проблеми може стати повноцінна система страхування життя, яке дасть змогу захистити особу або її родину від економічної дестабілізації внаслідок смерті страхувальника та створить підґрунтя для повноцінної життєдіяльності кожної людини у разі дожиття до обумовленого у страховому договорі віку.

Страхування життя – вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування в разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку. Як показує світовий досвід, страхування життя завжди розглядалося як вигідне капіталовкладення. Так, страхувальник (застрахований) за договором страхування життя може розраховувати на страхову суму або пенсію в разі дожиття до закінчення договору, що є засобом накопичення коштів. Страхування життя може бути й захистом спадщини страхувальника, оскільки дає йому змогу передбачити наслідки своєї смерті для близьких і визначити частку спадщини, що призначається кожному з них. Отже, страхування життя дає змогу полегшувати передання майна, створювати грошові фонди для різних цілей (наприклад, витрат на успадкування або поховання).

Безумовно, у всіх країнах із розвинутою ринковою економікою убезпечення життя є найважливішим елементом соціальної системи держави, що дає змогу успішно управляти соціальними ризиками за рахунок організації централізованого страхового фонду з децентралізованих джерел.

Говорячи про український досвід у сфері страхування життя, необхідно відзначити, що цей напрям є не досить розвиненим та потребує суттєвих трансформацій відповідно до тих реалій, з якими стикається українська страхова сфера та економіка загалом. Так, наприклад, згідно з даними Європейської федерації страхування, в 2022 р. 64 % страхових полісів зі страхування життя були придбані приватними особами для себе, а загальне число застрахованих у Західній Європі наближається до 85–90 % від усього населення [7]. Водночас, згідно з даними Ліги страхових організацій України, на вітчизняному страховому ринку у 2022 р. договори страхування життя уклали 1,77 млн осіб, тобто менше 5 % населення. Згідно зі свідченням фінансових експертів такий суттєвий розрив у попиті на страхові продукти у сфері страхування життя пояснюється перш за все тим фактом, що для нестабільних економік, до яких відноситься вітчизняна, характерним є прагнення до максимального заробітку і можливості швидко повернути собі гроші, а стабільним, розвиненим економікам властиві довгострокові вкладення з невисоким річним доходом у розмірі 3–6 % річних. Тому страхування життя існує в розвинених країнах в різних видах: від пенсійного накопичення або ризику передчасної смерті до непопулярного серед українського населення страхування немовлят на «дожиття до повноліття», яке європейці розглядають як спосіб накопичити кошти на освіту дитини [5; 14-16].

Крім того, в Європі та США традиційно розвинене так зване страхування життя з інвестиційною складовою (*unit-linked* страхування), яке полягає у тому, що страхова компанія, щоб підвищити прибутковість, використовує частину портфеля для інвестицій в потенційно більш прибуткові, але й більш ризикові інструменти, не ризикуючи при цьому всіма коштами клієнта. На жаль, в умовах політичної та економічної нестабільності в Україні невеликі страхові

компанії не можуть запропонувати клієнтам таку опцію через високий ризик отримання збитку і втрати інвестованих коштів [7-9].

Накопичувальне страхування життя є найпоширенішим видом страхування у США, Західній Європі та Японії, де до 90% населення мають поліси довгострокового накопичувального страхування.

Так, згідно з аналітичними даними табл. 3.1, зі 4 554 млрд дол. страхових премій, що було зібрано у світі в 2022 р., 55,6 % (2 534 млрд дол.) було зібрано за рахунок страхування життя. Порівнюючи з попереднім 2022 р. світовий ринок страхування життя продемонстрував зростання на 4 %.

Таблиця 3.1

Обсяги та структура страхових премій у 2022 р*.

Країни	Страхування Life		Страхування non-Life		Всього по ринку	
	Страхові премії, млрд дол.	Темп зростання (+, -), %	Страхові премії, млрд дол	Темп зростання (+, -), %	Страхові премії, млрд дол	Темп зростання (+, -), %
США	553	3,9	764	3,1	1316	2,5
Японія	344	2,8	106	3,1	450	2,9
Великобританія	214	2,4	106	1,5	320	2,1
Франція	150	2,9	80	1,5	231	2,4
Германія	97	- 2,5	117	2,0	213	- 0,1
Італія	125	2,9	40	- 2,7	165	1,5
Південна Корея	98	6,2	55	4,0	154 8	4,8
Всього у світі	**2534**	**4,0**	**2020**	**3,6**	**4554**	**3,8**

***** Джерело: розраховано та згруповано автором за даними джерел [27; 35; 49].

Також необхідно відмітити, що серед країн – лідерів страхового ринку, за даними 2022 р., окрім Німеччини (-2,5 %), премії зі страхування життя зростали в межах від 2,4 % (Великобританія) до 6,2 % (Південна Корея). Частка премій зі страхування життя у загальній структурі страхових премій по країнах була домінуючою в Японії (76,4 %), Великобританії (66,8 %), Франції (64,9 %), Італії (75,8 %), Південній Кореї (63,6 %).

Найбільші темпи зростання страхових премій у сфері страхування життя в 2022 р. продемонстрували ринки країн, що розвиваються: загальне зростання – 12 %, азіатський та китайський страхові ринки – 15,6 % та 19,7 % відповідно [2; 41; 50].

Варто зауважити, що особливістю роботи зарубіжних страховиків у даній сфері є високий ступінь індивідуалізації страхового захисту. Першим клієнтом Lloyds, що започаткував моду на нестандартні страховки, став американський актор-комік німого кіно Бен Терпкін, який у 1920 р. застрахував свої очі на 25 тис. дол., уважаючи свою фірмову косоокість ключем до слави. Історичними прикладами індивідуалізованих страхових пакетів є страхування ніг Чарлі Чапліном, Мерилін Монро та Марлен Дітрих, останньою також було застраховано голос.

Найвідоміші сучасні приклади, за рахунок яких страхові компанії отримали й додаткову рекламу – це, безумовно, укладення договору страхування життя Стівена Спілберга з передбаченою страховою сумою 1,2 млрд. дол. та страхування сідниць співачкою Дженніфер Лопес на 300 млн . дол.

На відміну від країн Заходу, де страхування життя є розвинутим видом страхування, в Україні низький рівень попиту на страхові послуги в сфері страхування життя серед населення обумовлений рядом причин. Насамперед це високий рівень недовіри до страхових компаній громадян через невдалий досвід та непоінформованість останніх про можливість заощадження коштів та захищеність їх від несприятливих випадків (втрати здоров'я та доходу) в майбутньому. Нестійкість національної валюти, інфляції, низький рівень доходів при значних обсягах споживчих витрат населення та постійна політична нестабільність були головними проблемами розвитку страхування життя в України. А недостатній рівень правого забезпечення медичного страхування, невідповідність вітчизняного страхового законодавства вимогам міжнародного законодавства, у т.ч. країн ЄС, а також принципам та стандартам Міжнародної асоціації страхового нагляду та недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення гальмують розвиток сучасного страхового ринку.

Починаючи з періоду становлення незалежності України і по нині ринок страхування життя продовжує формуватися через удосконалення законодавчо-правової бази, зміни органів нагляду за страховою діяльністю, зміни ставлення

населення до деяких видів послуг, впровадження податкових пільг (податкового кредиту) та ін. Але відсутність розуміння в населення, що собою становить страхування життя й у чому його переваги, низький рівень його довіри до страхових компаній, невпевненість у майбутньому, продовження надавання переваги зберігання заощаджень готівкою або у доларах США, відсутність ясності в системі оподаткування та суперечливі закони, нестабільність доходів домогосподарств, а також невідповідність гарантованих норм доходності та таблиць смертності, валютний ризик, слабкість актуарної служби та інше сприяють гальмуванню розвитку ринку страхування життя. Відмінність страхових компаній від інших учасників фінансового ринку полягає в тому, що страхові компанії залучають капітал переважно в обмін на зобов'язання надати власникам такого капіталу послуги зі страхового захисту. Це значно виділяє страхові компанії з усіх фінансових посередників, адже, з одного боку, вони надають страхові послуги, з іншого страхові компанії активно діють на фінансовому ринку.

Особливістю страхування життя в Україні нині є не тільки необхідність в зацікавленості держави в його розвитку. Беручи до уваги перерозподіл соціального захисту населення між самою державою і страховиками, і як наслідок, можливе зменшення витрат державного бюджету. Але й сприяння залученню населення на страховий ринок, через створення нових робочих місць для підтримки і забезпечення інформованості громадян про можливості страхування життя: пояснення необхідності укладення договорів страхування не тільки для особистого захисту і збагачення, але як джерела інвестування національної економіки.

Ураховуючи, що страхування життя є потужним джерелом довгострокових інвестицій в економіку країни, створення умов для більш стрімкого його розвитку є важливою складовою політики держави. Незважаючи на те, що частка страхування життя на страховому ринку України постійно зростає, цей показник ще дуже далекий від рівня економічно розвинутих країн. За даними експертів, в Україні застрахованими є не більше 10% ризиків, тоді як у

більшості економічно розвинутих країн цей показник сягає 90–95%. Це є підтвердженням наявності значного потенціалу для зростання обсягів страхування життя в Україні у майбутньому та необхідності подальших наукових досліджень у цій сфері.

Перспективи розвитку страхування життя в Україні можуть бути обумовлені різними факторами і тенденціями, що здійснюють вплив на цей вид страхування. Деякі ключові аспекти, які можуть вплинути на подальший розвиток страхування життя в Україні є наступними:

1. Зростання доходів населення: збільшення рівня доходів українців може позитивно позначитися на попиті на страхування життя, оскільки більше людей буде мати можливість придбати поліси життєвого страхування.
2. Розвиток економіки: зростання економіки сприяє стабільності і підвищенню споживчого попиту. Це також може позитивно вплинути на ринок страхування життя.
3. Зростання свідомості про страхування: посилення освіти та інформаційних кампаній може збільшити обізнаність населення щодо важливості страхування життя і збільшити попит на такі послуги.
4. Інновації в продуктах: розвиток нових страхових продуктів та послуг, таких як страхування на випадок критичних захворювань, інвестиційне страхування життя та інші, може привернути більше клієнтів.
5. Зміна демографічних факторів: зростання середнього віку населення та зміна його структури може вплинути на ринок страхування життя. Особи похилого віку та молоді можуть бути більш зацікавлені в цьому виді страхування.
6. Регулююча діяльність: зміни в страховому законодавстві та нормативні акти можуть вплинути на умови та правила страхування життя.
7. Технологічні інновації: використання нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн і мобільні додатки, може спростити процеси оформлення полісів і забезпечити кращий доступ до страхових послуг.

8. Конкуренція на ринку: збільшення конкуренції серед страхових компаній може призвести до покращення умов і пропозицій для клієнтів.
9. Глобальні та регіональні тенденції: події та тенденції на світовому та регіональному рівнях, такі як пандемії, економічні кризи та інші, можуть також вплинути на страхування життя в Україні.
10. Соціальна підтримка: державна підтримка або стимули для страхування життя можуть стати додатковими факторами, які сприяють розвитку цього ринку.

Загалом, перспективи розвитку страхування життя в Україні мають позитивний тренд, але цей ринок також піддається впливу різних факторів, і його розвиток залежатиме від багатьох чинників, включаючи економічну, політичну та соціальну ситуацію в країні.

Сучасними науковцями відображено широкий спектр проблем і факторів, які стримують розвиток ринку страхування життя в Україні. Зазначені питання можна розділити на фактори прямого та опосередкованого впливу, тобто проблеми, які безпосередньо знижують ефективність діяльності страхових компаній, та проблеми, які створюють несприятливі умови, що призводять до уповільнення розвитку страхового ринку та ринку страхування життя в Україні. До таких проблем слід віднести:

– негативну історію страхування життя в Україні в пострадянський період;

– нестабільність політичної ситуації;

– відсутність надійних інвестиційних інструментів, а також відсутність гарантій збереження вкладених коштів;

– низькі доходи громадян, відсутність комплексного підходу під час розроблення страхових продуктів;

– зміни в соціальній сфері, що через свою невизначеність нині стримують розвиток страхування життя;

– недовіру населення до страхових компаній;

– низький рівень економічного розвитку країни;

– інфляцію, нестійкість національної валюти;

– відсутність вільних коштів у підприємств і населення;

– недосконале законодавство;

– низьку страхову культуру населення,

страхових посередників і деяких страховиків;

– відсутність належної турботи держави стосовно забезпечення привабливості цього виду діяльності;

– недостатню ємність страхового ринку [28-30].

Наявність зазначених проблем викликає об'єктивну необхідність у розробці системи заходів для нормалізації відносин на ринку страхування життя та покращення показників діяльності страхових компаній, що працюють в цьому напрямі. На нашу думку, провідну роль у поширенні страхування життя в Україні повинна відігравати держава. Уряд повинен проводити державну політику, спрямовану на стимулювання страхової сфери загалом та ринку страхування життя зокрема. Для цього можна застосувати такі заходи (рис. 3.1) [31-32].

Слід зазначити, що страхування життя є невід'ємною складовою особистого страхування та системи страхування загалом. У сучасній практиці використовується комплексний підхід до цього виду страхування, який, окрім смерті застрахованої особи, враховує широкий спектр супровідних страхових випадків, таких як отримання травми, повна або часткова втрата працездатності, страхування дітей до вступу до шлюбу.

На жаль, нині ринок страхування життя в Україні є недостатньо розвиненим і потребує суттєвих трансформацій. З усіх криз, з якими стикалась українська економічна та фінансова сфери, військово-політична та економічна нестабільність останніх років найбільш сильно вплинула на цей сегмент страхового ринку, що призвело до зниження чисельності працюючих компаній зі страхування "life" та посилення монополізації цього ринку. Проте, незважаючи на дестабілізаційні процеси, найбільші компанії продовжують свою діяльність в цьому напрямі і мають позитивні результати.

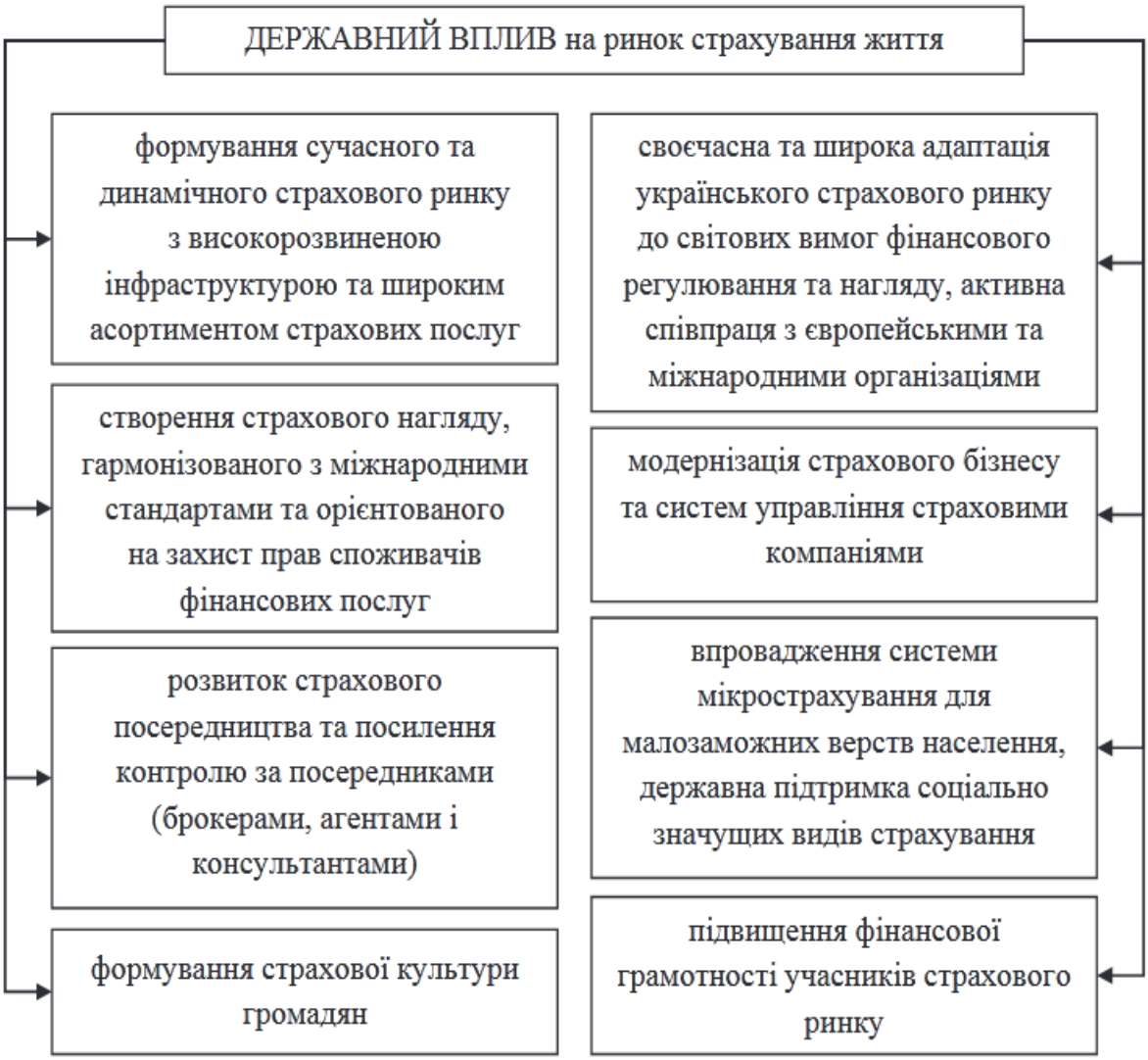


Рис. 3.1. Заходи державного впливу для стимулювання ринку страхування життя в Україні

Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [11; 17; 38; 41].

Загалом можна стверджувати, що на український ринок страхування життя впливає система дестабілізуючих факторів, які здійснюють прямий та опосередкований вплив на цю сферу.

Отже, розвиток страхування життя супроводжується численними проблемами економічного, н о р м ат и в н о - п р а в о в о го, організаційно-методологічного, інформаційно-аналітичного, кадрового і технологічного характеру [7-10].

Незважаючи на вищезазначенене, потенціал розвитку українського ринку страхування життя є дуже великим унаслідок новизни цієї послуги на

фінансовому ринку, національні страхові компанії займаються страхуванням життя 10–15 років і ще не нагромадили капіталу і репутації.

На основі дослідження даної проблематики виділено ключові стримуючі фактори розвитку ринку страхування життя в Україні та згруповано їх у розрізі внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища страховика (додаток А, рис. 1).

Враховуючи вищевикладене, пріоритетними напрямами розвитку вітчизняного ринку страхування життя зовнішнього бізнес-середовища є:

– розробка та прийняття стратегії розвитку ринку страхування життя;

– забезпечення необхідної законодавчої бази та використання сучасних маркетингових технологій у процесі реалізації пакетів довгострокового страхового захисту;

– цільове інвестування в накопичувальному страхуванні життя;

– ефективне управління резервами зі страхування життя з урахуванням ризиковості використання та оцінки якості активів;

– розширення та підвищення ефективності діяльності представницької мережі страховиків;

– використання мікрострахування.

Незважаючи на деякі позитивні тенденції розвитку вітчизняного ринку страхування життя, варто відмітити, що його частка у світовому масштабі чи порівняно із розвиненими країнами є «статистично невловимою, особливо враховуючи географічне розташування нашої країни, чисельність населення та економічний потенціал» [6-8].

Саме тому виникає необхідність модернізації сфери страхування життя. В цьому контексті варто забезпечити:

– політико-економічну стабільність в країні та завершення процесів приватизації в основних галузях національного господарства, оскільки страховий захист можливий лише для власника певних економічних благ і за умов ефективного функціонування фінансової системи;

– посилення співпраці держави і страхових компаній в напрямі розробки програм додаткового соціального захисту громадян;

– покращення механізму управління ризиками через максимальну автоматизацію страхування життя, що дасть можливість страховикам швидко обробляти великі масиви медичних баз даних (автоматичний андерайтинг);

– підвищення якості страхових продуктів зі страхування життя та кваліфікації страховиків у зазначеній сфері страхування, особливо медичних андерайтерів;

– розвиток страхового посередництва в частині сприяння діяльності страхових брокерів зі страхування життя.

В контексті зазначеного вище, відмітимо, що, на думку експертів компанії PwC, існує п’ять глобальних чинників, які здатні модернізувати страховий ринок у майбутньому (на перспективу до 2025 р.).

До них належать:

– політичний (гармонізація, стандартизація і глобалізація страхових ринків; активізація ісламського страхування такафул; геополітичні ризики; уніфікація оподаткування страхової діяльності);

– економічний (зростання впливу ринків, що розвиваються, та посилення їх ролі в глобальній експансії на розвинені ринки; on-line дистрибуція страхових продуктів; урбанізація населення; модернізація системи соціального захисту громадян та забезпечення їх вигоди; розвиток партнерства бізнесу та держави; зростання фіскального впливу);

– соціальний (переосмислення очікувань клієнта; моніторинг ризиків, які впливають на особу;

– посилення впливу загроз (вірусів та інших інфекцій, стійких до медичних препаратів) на стан людини; соціалізація населення);

– технологічний (управління великими масивами інформації та перетворення баз даних на інструмент для бізнесу; прогрес у медичній галузі; розвиток програмного забезпечення);

– екологічний (виникнення глобальних катастроф, які посилюють ризикові моделі та роблять їх більш складними та ефективними; подальше забруднення навколишнього середовища тощо).

На нашу думку, провідну роль у стабілізації ситуації у сфері страхування життя повинна відігравати держава, використовуючи різноманітні важелі стимулювання і контролю. Використання запропонованих у магістерській роботі заходів дасть змогу мінімізувати вплив негативних факторів на ринок страхування життя в Україні та створить умови для пожвавлення діяльності в цьому напрямі у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Діяльність будь-якого підприємства пов’язана з постійними ризиками, адже невизначеність – одна з основних складових кон'юнктурної ситуації на кожному ринку будь-якої держави. Стабільне функціонування усіх галузей національної економіки забезпечується завдяки страховому ринку, який є невід’ємною складовою фінансового ринку України. Успішний його розвиток забезпечується завдяки державному регулюванню його діяльності, розширенню переліку страхових послуг, удосконаленню системи податкового регулювання його діяльності, підвищення конкурентоспроможності та залученню страхового ринку до вирішення питань економічного розвитку.

Отже, як показує світова практика, фінансовий механізм страхування життя може забезпечувати не лише страхові потреби юридичних та фізичних осіб, а й потенціал економічного зростання страхової галузі, та працювати як ефективний ресурс фінансування національної економіки. Проведене дослідження сучасного стану розвитку страхування життя в Україні та визначення тенденцій основних показників указує на існування стримуючих факторів розвитку як внутрішнього і зовнішнього бізнес-середовища страховиків, тому важливою є розробка практичних заходів та пошук дієвих інструментів розвитку вітчизняного ринку страхування життя на рівні страхових компаній та держави відповідно до окреслених пріоритетів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження сучасних засад розвитку страхування життя в Україні дало змогу визначити, узагальнити, розробити і запропонувати практичні рекомендації щодо перспектив розвитку останнього:

1. Страхові компанії посідають особливе місце в процесі залучення вільних коштів населення в економіку країни. Вони здатні виконувати функції інституціональних інвесторів, мобілізуючи значну частину фінансових ресурсів юридичних і фізичних осіб та спрямовуючи їх у різні види інвестицій. За допомогою страхування можна забезпечити стимулювання інвестиційної діяльності через здійснення страхових операцій за видами страхування, що гарантують інвесторам повернення вкладених коштів, а в багатьох випадках і відшкодування неотриманого доходу через настання різних несприятливих подій, що привели до фінансових втрат. Крім того, страхування життя є важливою складовою в системі страхового та соціального захисту населення та джерелом інвестування національної економіки через свою здатність спрямовувати вільні кошти населення (внески страхувальників) на їх заощадження, а не на споживання.

2. Зважаючи на те, що страхування життя є потужним джерелом довгострокових інвестицій в економіку країни, створення умов для більш стрімкого його розвитку є важливою складовою політики держави. Незважаючи на те, що частка страхування життя на страховому ринку України постійно зростає, цей показник ще дуже далекий від рівня економічно розвинутих країн. За даними експертів, в Україні застрахованими є не більше 10% ризиків, тоді як у більшості економічно розвинутих країн цей показник сягає 90–95 %. Це є підтвердженням наявності значного потенціалу для зростання обсягів страхування життя в Україні у майбутньому та необхідності подальших наукових досліджень у цій сфері.

3. Перспективи розвитку страхування життя в Україні мають позитивний тренд, але цей ринок також піддається впливу різних факторів, і його розвиток

залежатиме від багатьох чинників, включаючи економічну, політичну та соціальну ситуацію в країні.

4. Аналізуючи рейтингові показники компаній зі страхування життя за кількістю укладених договорів впродовж періоду 2018-2022 рр. варто зауважити, що найвищі позиції рейтингу належать СК «МЕТЛАЙФ», СК «УНІКА ЖИТТЯ» та СК «PZU УКРАИНА СТРАХОВАННЯ ЖИТТЯ». Десятку лідерів у рейтингу компаній зі страхування життя за кількістю укладених договорів у 2018-2022 рр. замикаю ще сім лайф-компаній: СК «ТАС», СК «АСКА-ЖИТТЯ», СК «ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС», СК «ФОРТЕ ЛАЙФ», СК «КД-ЖИТТЯ» та СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП».

Як за розмірами зібраних страхових премій у лайфовому сегменті за 2018-2022 рр., так і за розмірами здійснених страхових виплат лідируючі позиції належать СК «МЕТЛАЙФ».

5. Наразі ринок страхування життя в Україні є недостатньо розвиненим і потребує суттєвих трансформацій. З усіх криз, з якими стикалась українська економічна та фінансова сфери, військово-політична та економічна нестабільність останніх років найбільш потужно вплинула на цей сегмент страхового ринку, що призвело до зниження чисельності працюючих компаній зі страхування “life” та посилення монополізації цього ринку. Проте, незважаючи на дестабілізаційні процеси, найбільші компанії продовжують свою діяльність в цьому напрямі і мають позитивні результати. Загалом можна стверджувати, що на український ринок страхування життя впливає система дестабілізуючих факторів, які здійснюють прямий та опосередкований вплив на цю сферу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авербух О.К. Моделювання рівня конкуренції на ринку страхування життя України. *Бізнесінформ*. 2021. № 5. С. 303-312.

2. Абдін А.В. Стан та перспективи розвитку ринку страхування життя України у глобальному світовому просторі. *Глобальні проблеми економіки та фінансів*. 2020. № 6. С. 151-162.

3. Базилевич В. Д., Базилевич А. С. Страхова справа. Київ: Знання, 2016. 352 с.

4. Базилевич В. Д. Страховий ринок України : монографія. Київ: Товариство «Знання КОО», 2014. 374-378 с.

5. Базилевич В.Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2019. Вип. 133. С. 5-8.

6. Бондар І. О. Сучасний страховий ринок України. *Вісник академії економічних наук України*. 2019. № 3. С. 12-15.

7. Борисова В. А., Огаренко О. В. Організаційно-економічний механізм страхування. *Ефективна економіка*. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 194 с.

8. Василишин Р. Д., Кашенко О. Л., Борисова В. А. Економічні основи страхування. Суми: Довкілля, 2016. 412 с.

9. Внукова Н. М., Успаленко В. І., Временко Л. В., Кондратенко Д. В. Страхування: теорія та практика: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Н. М. Внукова. Харків, 2004. 371 с.

10. Вовчак О.Д. Страхові послуги: навч. посіб. / за заг. ред. О. Д. Вовчак. Львів, 2017. 656 с.

11. Гаманкова О. О., Артюх Т. М., Горянська С. В. Страхування: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. Київ: КНЕУ, 2015. 118 с.

12. Гаманкова О.О. Інформаційні вади дослідження ступеня монополізації ринку страхування життя України. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 10. С. 80-87.

13. Гарматій Т. Д. Проблеми розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Фінанси України*. 2019. № 10. С. 19-23.

14. Гарматій Т. Д. Проблеми розвитку страхового ринку України. *Банківська справа*. 2018. №5. С. 223-228.

15. Гутко Л. В. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 7. С. 19–24.

16. Городніченко Ю.В. Сутність, значення і необхідність інституційних інвесторів на фондовому ринку України. *Економічний аналіз*. 2018. № 31. С. 102-107.

17. Гринчишин Я.М. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (43). С. 622-626.

18. Диба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 80-83.

19. Заруба О. Д. Основи страхування: навч. посібник для студ. екон. спец. Київ: УФМБ, 2005. 180 с.

20. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 413-420.

21. Івашина Г. В. Страховий ринок України перехідного періоду. Банківська справа. 2016. № 7. С. 2-7.

22. Кінащук Л. Л. Страхування: теорія та практика проведення. Київ: Атіка, 2017. 111 с.

23. Криклій А. С. Ринок страхування життя в Україні : тенденції та європейський досвід. *Економіка та держава*. 2008. № 5. С. 13-19.

24. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2025 року: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2019 р. №391. URL: http://www.bank.gov.ua/doccatalog. (дата звернення: 15.09.2019).

25. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2022 року [Електронний ресурс]. Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2017 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28). Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297

26. Кулина Г. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку. *Світ фінансів*. 2018. № 3(52). С. 48-59.

27. Малікова І.П. Оцінка концентрації страхового ринку України,її зв'язок з процесами монополізації та конкуренції. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Економічні науки». 2019. Вип. 23.Частина 3. С. 76-79.

28. Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика: підручник. Київ: Знання України, 2011. 284 с.

29. Мних М. В. Страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту населення. Фінанси України. 2018. №6. С. 39-45.

30. Нанюк І. С., Маруженко Д. С. Визначення категорії «Фінансова стійкість страхових компаній». *Фінанси України*. 2006. № 11. С. 77-82.

31. Павленко О. С. Український страховий ринок: можливості фінансування росту. Фінансовий ринок України. 2017. № 10. С. 11-12.

32. Прокопчук О. Т. Управління рекламною діяльністю страхової організації. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 100. Ч. 2 : Економічні науки. С. 121-131. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-121-131.

33. Прокопчук О. Т., Улянич Ю. В., Мирошниченко М. М. Цифрова трансформація страхового ринку України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 101. Ч. 2 : Економічні науки. С. 152-164. DOI: 10.32782/2415-8240-2022-101-2-152-164.

34. Прокопчук О. Т., Пенькова О. Г., Харенко А. О. Теоретичні засади управління маркетинговою діяльністю у страховому бізнесі. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 101. Ч. 2 : Економічні науки. С. 120-130. DOI: 10.32782/2415-8240-2022-101-2-120-130.

35. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України із змінами, внесеними законами України № 607/97-ВР від 04.11.97 р.

36. Про страхування: Закон України від 07.02.2019 р. № 2473-VIII. Голос України. 1996. № 68. Ст. 78.

37. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/2937. (дата звернення: 15.05.2021).

38. Підсумки діяльності страхових компаній за 2021 рік [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202021.pdf

39. Пономарьова О.Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення / А.В. Бодня, М.А. Іванченко, О.Б. Пономарьова. Глобальні та національні проблеми економіки [Електронний ресурс]. 2019. № 5. Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/5- 2019/166.pdf.

40. Приказюк Н.В. Страхування як механізм фінансування ризиків та інструмент страхового захисту держави. Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць. 2018. Вип. 1 (28). Том 2. С. 236-247.

41. Пономарьова О. Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. №5. URL: http://global-national.in.ua/archive/5- 2015/166.pdf. (дата звернення: 15.05.2020).

42. Перспективи розвитку страхового ринку України. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/144.pdf. (дата звернення: 15.05.2019).

43. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік. URL: https://forinsurer.com/files/file00654.pdf. (дата звернення: 15.05.2019).

44. Приймак Н. В. Страховий ринок України: сучасні тенденції та перспективи розвитку. Стратегічні орієнтири. Суми, 2018. № 9. http://www.libfor.com/. (дата звернення: 15.05.2021).

45. Самойловський А. Л. Пропозиції щодо вдосконалення страхового ринку України. *Фінанси України*. 2018. № 5. С. 12-19.

46. Слободянюк Н. О. Стан страхового ринку України на сучасному етапі, проблеми та перспективи його розвитку. Молодий вчений. 2018. № 5. С. 66-68.

47. Ткаченко Н. В. Страхування : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Ліра, 2019. 270 с.

48. Філонюк О.Ф. Ринок страхування життя України як об’єкт державного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 4. С. 78-87.

49. Statistical Yearbook of German Insurance 2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: ttp://www.en.gdv.de/wp!content/uploads/2015/11/Statistical_Yearbook_2019.pdf.

50. World insurance in 2021: steady growth amid regional disparities. URL:http://media.swissre.com/documents/sigma_3_2021_en.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

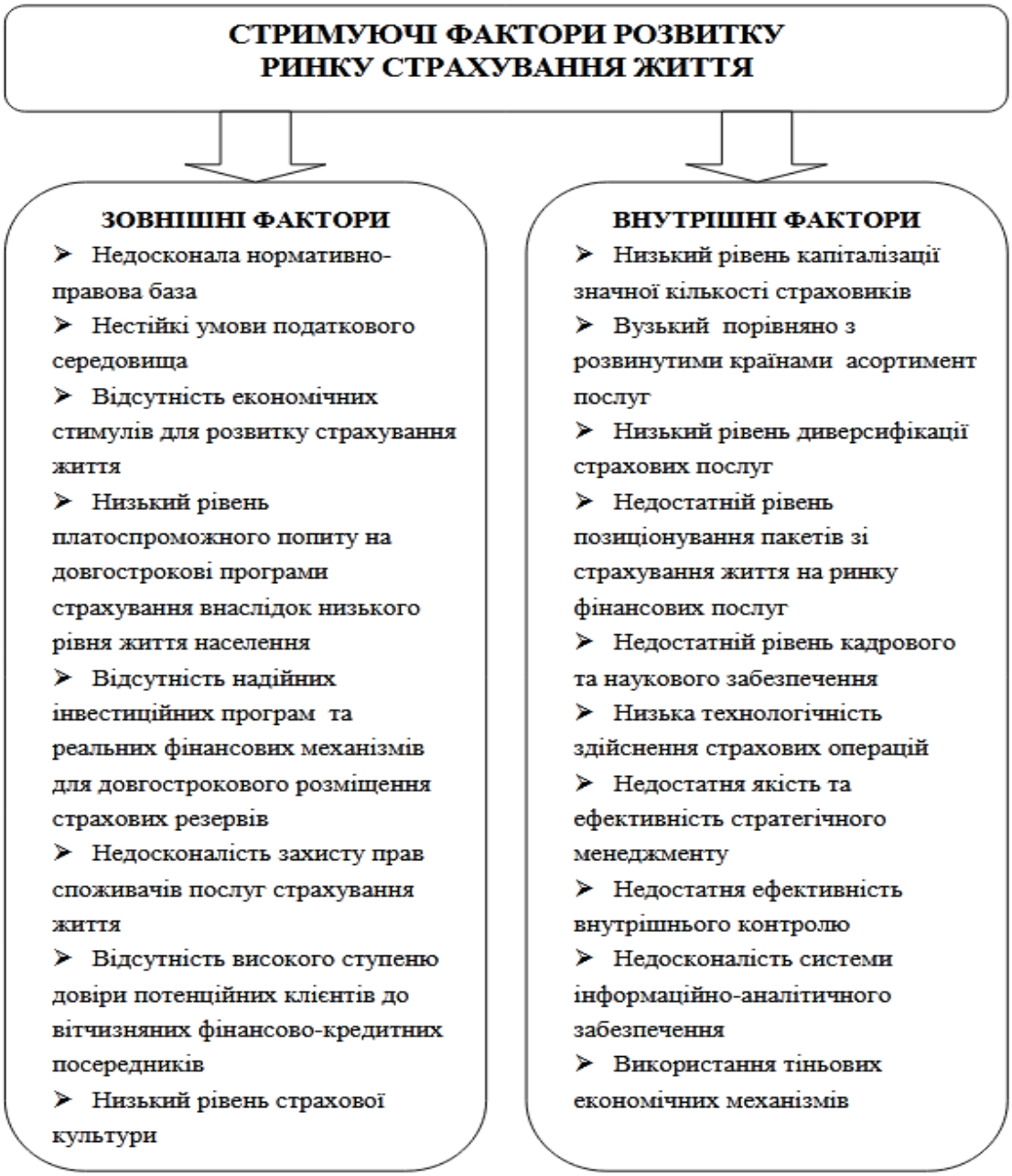


Рис. 1. Стримуючі фактори розвитку ринку страхування життя в Україні

Джерело: складено автором за даними джерел 33; 36; 38.